

20 LET
INTEGROVANÉHO
REGISTRU
ZNEČIŠŤOVÁNÍ

Veřejné registry úniků a přenosů

znečišťujících látek (PRTR) jsou dnes v řadě zemí funkčním

systemem, který má nepopíratelný vliv na snižování množství nebezpečných látek vypouštěných do životního prostředí. V České republice se tento registr nazývá Integrovaný registr znečišťování a data z něj jsou dostupná online na webové adrese www.irz.cz. Díky souvisejícím legislativním úpravám jsou do něj povinni vlastníci nebo provozovatelé především průmyslových podniků pravidelně hlásit a kvantifikovat úniky a přenosy chemických látek z různých zdrojů. Především jde o tzv. bodové zdroje (jako například tovární komíny), ale i tzv. rozptýlené zdroje (emise z dopravy anebo domácích topenišť). Hlášení se týkají jak velkých průmyslových areálů, tak menších provozů, rozhodující je množství chemických látek, které vypouštějí, v kombinaci s kapacitou výroby. Data z PRTR pak slouží především ke dvěma účelům. Státní úřady a samosprávy je mohou používat pro sledování trendů ve vypouštění znečišťujících látek do životního prostředí, hodnocení environmentálních programů a identifikaci potenciálních zdravotních a environmentálních rizik v souvislosti s informacemi o zdraví obyvatelstva. Díky nim pak mohou činit odpovědná politická rozhodnutí. Veřejnost pak z dat dostupných v PRTR může snadno zjistit, jaký znečišťovatel je v jejich blízkém okolí a pasivně i aktivně sledovat jeho vlastní snahu omezovat negativní dopady svého podnikání na životní prostředí a zdraví obyvatel. Díky informacím o znečištění prokazatelně dochází k tlaku informované i širší veřejnosti na podniky, aby emise a další úniky nebezpečných látek snižovaly, případně přešly na modernější způsoby výroby, díky kterým budou moci tyto látky zcela vyřadit.

Reporting for TRI Facilities

Resources for facilities to complete and submit TRI reporting forms.

[Report TRI Data](#)

TRI Data and Tools

Tools to download and explore TRI data and information.

[Get the Data](#)

TRI Data in Action

Examples of TRI data uses and resources for specific user groups.

[Learn More](#)

Pollution Prevention

Information on toxic chemical pollution reduction activities.

[Learn More](#)

National Analysis

Interactive summary of the most recent TRI data and trends.

[View Report](#)

RSEI Model

The Risk-Screening Environmental Indicators (RSEI) model compares the potential impacts of toxic chemical releases.

[Explore RSEI](#)

Veřejné registry úniků a přenosů znečišťujících

látek se ve světě začaly zavádět v sedmdesátých letech minulého století.

První databáze znečištění vznikla pravděpodobně v roce 1974 v Nizozemsku, za první kompletní registr úniků a přenosů znečišťujících látek (PRTR) je však považován informační soubor 155 chemických látek, jejichž přítomnost byla jednorázově zjišťována v 7000 průmyslových zařízeních v americkém státě New Jersey. Tento model z New Jersey se stal základem pro návrh federálního systému sběru a zveřejňování dat v celých Spojených státech prostřednictvím tzv. „Toxics Release Inventory“ (TRI). Uzákoněn byl v roce 1986 a 19. června 1989 se stal veřejně přístupným online prostřednictvím databáze Toxnet („Toxicology Data Network“). Zveřejňování těchto informací mělo výrazný vliv na chování průmyslových podniků – i díky nim poklesly v letech 1988 až 1999 emise škodlivin v USA o 43 %. Dnes sleduje TRI 800 chemických látek. Právě americký TRI se stal inspirací českému Integrovanému registru znečišťování (IRZ).

Znečišťovatelé pod lupou

[Úvod](#) [Žebříčky IRZ](#) [Chemické látky](#) [Daruje](#) [Amika](#)

O aplikaci

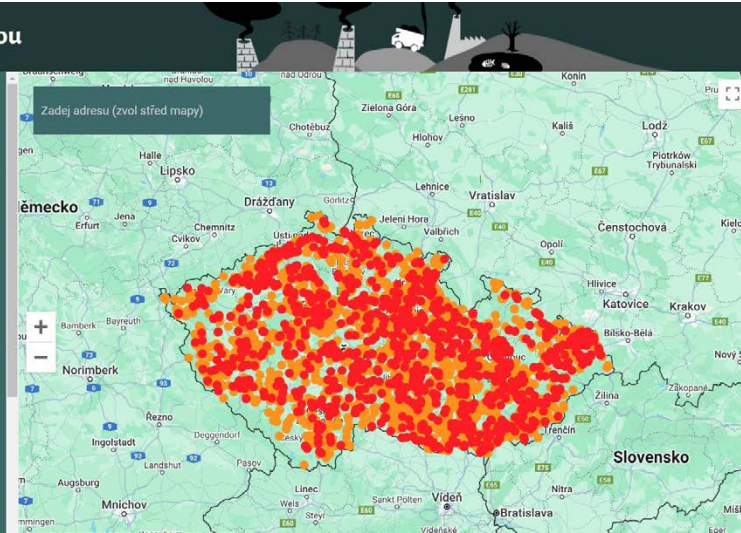
Webová aplikace www.znecestovatele.cz vám pomáhá získat informace o znečištění jednotlivých lokalit ČR toxickými látkami. Najdete zde především informace o tom, kdo a jaké toxické látky produkuje ve vašem okolí. Můžete tu také nalézt základní fakta o tom, jak tyto látky mohou ohrožovat vaše zdraví. Aplikace pracuje s daty shromažďovanými v Integrovaném registru znečišťování (IRZ), který spravuje Ministerstvo životního prostředí. Posledním ohlašovacím rokem je rok 2022, data za rok 2023 budou k dispozici začátkem října 2024.

Aplikace umožňuje přehledné zobrazení původců znečištění jednak pomocí mapy a jednak v tabulkách prostřednictvím žebříčků.

[Jak vyhledávat znečišťovatele?](#)

[Proč vznikly tyto stránky?](#)

[O datech z IRZ](#)

Registry úniků a přenosů znečišťujících látek byly

postupně zaváděny státy po celém světě. V roce 1996 vznikl v Japonsku, v roce 1997 v Mexiku, v roce 1998 ve Švédsku atd. Paradoxně dosud nebyly nebo byly zavedeny jen částečně ve velkých zemích, které se na znečišťování podílí nejvýznamněji, jako je například Čína, Indie nebo Rusko. Naopak v Evropě už existuje i společný Evropský registr úniků a přenosů znečišťujících látek (E-PRTR). Jeho první verze fungovala v letech 2001 až 2004 pod názvem EPER (Evropský registr emisí znečišťujících látek) a každé tři roky shromažďovala data o 50 chemických látkách ze zhruba 12 tisíc evropských průmyslových zařízení ve 32 průmyslových odvětvích. Podle materiálů Evropské komise bylo možné si podle jeho informací udělat představu o 90 % evropských emisí. V roce 2007 byl EPER nahrazen dnešním systémem E-PRTR, do kterého díky silnější legislativě dodává informace až 30 tisíc průmyslových zařízení a je v něm v současnosti ohlašováno 95 znečišťujících látek, rozdělených do 7 skupin ze 65 druhů ekonomických aktivit.

Při zavádění sběru dat do registrů znečišťování

a jejich pozdějším využívání hrály vždy velkou roli nevládní ekologické organizace. Příkladem může být třeba americké ekologické sdružení „Blue Ridge Environmental Defense League“ (BREDL), které díky registru TRI ukázalo veřejnosti, kolik škodlivých chemických látek poškozujících životní prostředí, ozónovou vrstvu nebo způsobujících rakovinu, vypouští společnost DuPont. Tyto údaje navíc v roce 1996 BREDL zveřejnilo před každoročním cyklistickým závodem Tour DuPont, kterým si jeden z největších znečišťovatelů na světě snažil zlepšit pověst. Za průkopnický bylo svého času možné označit také projekt „Factory Watch“ britské pobočky organizace Friends of the Earth. Ten probíhal v letech 1990 až 2003. Web Factory Watch jako první poskytl britské veřejnosti strukturované informace o vypouštěných chemických látkách. Návštěvníci stránky mohli vyhledávat nejen podle chemické látky, ale také podle dopadu na lidské zdraví, průmyslového odvětví a provozující společnosti. Jako první v Evropě tak dokázali poskytnout komplexní a uživatelsky přívětivé rozhraní ke kritickým informacím o životním prostředí. Jedním z významných dopadů připisovaných webu Factory Watch byla jeho role v dosažení 40% snížení uvolňování rakovinotvorných chemikálií podniky v Anglii a Walesu v letech 1998 až 2001. Snížení o objemu 15 100 až 7 800 tun znamenalo podstatné zlepšení životního prostředí. Data z Factory Watch navíc upozornila na to, že znečištění dopadá nejčastěji na nejchudší komunity, 80 % emisí se totiž podle webu soustředilo do 20 % nejchudších oblastí Velké Británie.

Česká republika zavedla svůj Integrovaný registr

znečišťování (IRZ) v roce 2004, Ministerstvo životního prostředí a nevládní ekologické organizace však na jeho podobě pracovaly již od roku 1994. Ze začátku do něj bylo hlášeno 72 nebezpečných látek, v současné době se jich hlásí 97, tedy dokonce o dvě (formaldehyd a styren) více než požaduje evropský registr. Svou inspiraci, americký registr TRI, sice v počtu látek nepřekonává, ale narozdíl od něj obsahuje také informace o přenosu toxických látek v odpadech. Na jeho vzniku se podílela také ekologická organizace Arnika, a to nejen jeho kritikou a požadavky na zvýšení počtu sledovaných látek, ale také zpracováním dat z registru. Díky nim Arnika od roku 2015 publikuje na webu Znečišťovatelé pod lupou (na adrese www.znecistovatele.cz) přehlednější mapu a přehled podniků, které nebezpečné látky vypouští, a také výroční žebříčky největších znečišťovatelů v rámci krajů i celé země. To přispívá k otevřené diskusi o ochraně životního prostředí a k tlaku na podniky. Data z IRZ a analýzy Arniky jsou významné pro českou ekologickou žurnalistiku a mají i reálný dopad na chování podniků, které se díky jejich publikování snaží o zlepšování svých technologií a snižování emisí a dalších úniků nebezpečných chemických látek. Příkladem může být závod Knauf Insulation, který nahradil škodlivý formaldehyd používaný při výrobě tepelných izolací přírodními pojivy poté, co byl díky datům z IRZ vystaven tlaku veřejnosti.

I když je pozitivní vliv IRZ na informování občanů

i samotné chování podniků nepopíratelný, objevila se od vzniku IRZ řada pokusů o osekávání jeho rozsahu, zejména ze strany průmyslových lobbistů ze Svazu chemického průmyslu ČR, ale i úředníků z Ministerstva průmyslu a obchodu či samotných ministrů tohoto rezortu. Zásadní boje o budoucnost a zachování registru probíhaly v letech 2007 až 2012 a organizovala je opět Arnika. Její petici za zachování registru podepsalo přes 20 tisíc lidí a pro zviditelnění tématu podnikla sérii happeningů. V informování o důležitosti registrů znečišťování a zveřejňování dat o znečišťování Arnika pokračuje i v současnosti, například vydáním rozsáhlé studie v angličtině „Pollutant Release and Transfer Register and Civil Society“, která popisuje historii PRTR (v ČR tedy IRZ) a jejich pozitivní vliv na životní prostředí i význam, který registry měly pro občanskou společnost po celém světě. Studie vznikla v rámci společného projektu Arniky a organizace **Nexus3** z Indonésie, kde se právě o zavedení podobného registru jedná. Vydaná studie je zároveň průvodcem občanské společnosti po systémech PRTR. Důležitost zavádění podobných národních registrů znečištění Arnika akcentovala i v dalších zahraničních projektech – v **Thajsku**, na **Ukrajíně**, v **Kazachstánu** a v **Bosně**.

Arnika – Toxické látky a odpady

Seifertova 327/85, 130 00, Praha 3

IČ: 70947805

DIČ: CZ70947805

E-mail: toxik@arnika.org

Datová schránka: 5u4qg2v

Číslo účtu: 240 061 5687 / 2010 (Fio Banka)

IBAN: CZ84 2010 0000 0024 0061 5687

BIC/SWIFT: FIOBCZPPXXX

*Prosazujeme svět bez toxického
znečištění a důsledný zákaz
zdraví i přírodě nebezpečných
látek a odpadů.*